

Odchytky od pravidelné větné stavby

Ve větách se setkáváme i s odchytkami od obvyklého členění na skladební dvojice. Odchytky mohou být:

- **záměrné**, potřebuje-li mluvčí např. část věty zdůraznit, vložit do věty oslovení, výraz dodávající větě citové zabarvení apod.;
- **nezáměrné – chyby**, které vznikají v důsledku nedostatečné komunikační perspektivy, nebo v důsledku nedostatečné přípravy projevu.

K **záměrným odchytkám** patří: samostatný větný člen, vsuvka, částice přitakávací nebo odmítací, citoslovce, oslovení, elipsa, apoziopse

K **nezáměrným (chybným) odchytkám** patří: anakolut, kontaminace, zeugma, atrakce

I Záměrné odchytky

A. Samostatný větný člen

- Samostatný větný člen je výraz, který je od věty oddělen zvukově i graficky (čárkou). Může jím být podmět, předmět i příslovečné určení. Samostatný větný člen bývá součástí východiska výpovědi a bývá vytknutý před větou:

*Mladá **generace**, ta je dnes jiná.*

*Na svou **sestru**, na tu nedal dopustit.*

Ve větě k samostatnému členu odkazuje nejčastěji:

– zájmeno: ***Babička, ta** teď bydlí sama v rodinném domku nedaleko od Blanska. **Šatů, těch** já mám dost. **Vracet se k tomu, to** už teď nemá smysl.*

– příslovce: ***Do Prahy, tam** bych jel rád.*

– částice: ***Šatů, to** já mám dost. **Do Prahy, to** bych jel rád.*

B. Parcelace

Jde o osamostatnění větného členu, který bývá součástí jádra výpovědi a stává většinou na jejím konci:

*A tam jsem začínal znova, **na lesní samotě**.*

C. Vsuvka

- Vsuvka je sdělení zpravidla do věty vložené („vsunuté“), které s ní souvisí obsahově, není však do věty zapojeno mluvnicky, tj. není s žádným větným členem spojena větným vztahem.

- Vsuvkou může být:

- výraz nevětný: *Téměř ve všech současných mluvnicích (Příruční mluvnice češtiny, Čeština – řeč a jazyk, Mluvnice češtiny 3. Skladba) je zařazena kapitola o textové syntaxi. Už dříve, snad někdy před třemi roky, jsme uvažovali o koupi tohoto rodinného domku.*

- věta: *V roce 1829, to mu bylo čtyřicet, prodal svou lékárnu po dědečkovi. Doma – tam už bylo teplo – jsme si konečně odpočinuli. Podívala se na mě, jak se říká, po straně.*

- souvětí: *Bratr našeho dědečka, vzpomínám si, že pochází z Lešné u Valašského Meziříčí, v loňském roce oslavil 100 let.*

Od textu věty bývá vsuvka oddělena:

- čárkami: *Celou škodu, jak to tak vypadá, pojišťovna neuhradí.*

- pomlčkami: *Tohle údolí – tedy teton prostor kolem nás - měří asi tisíc akrů.*

- závorkami: *Na poslední poradě (bylo to minulou středu) jsme si postup řešení projektu již předběžně domluvili.*

D. Elipsa (věta neúplná)

Elipsou rozumíme vypuštění části výpovědi, která obsahuje informaci známou z kontextu nebo ze situace. Rozlišujeme:

- elipsu kontextovou
- elipsu situační

1. Kontextová elipsa

Vychází z kontextu a z možnosti neopakovat ve větě informaci, která byla vyjádřena v textu předchozím textu.

- v odpovědích na otázky: *Kdo to přišel? – Tatínek. „A jak s ní cestujete?“ – „Ve voze.“ – „Nákladním“ – „Osobním.“*¹

- v souvislém textu: *Lucie si zašla k očnímu lékaři. Proměřil jí obě oči, prohlédl oční pozadí a nakonec jí vsadil do očí gelové čočky. (= Lékař jí proměřil obě oči, prohlédl jí oční pozadí a nakonec jí vsadil do očí gelové čočky.)*²

¹ Tučně jsou vytištěny eliptické věty.

² Tučně jsou v textu v závorce vytištěna slova, která považujeme za elipticky vypuštěná.

2. Situační elipsa

Umožňují ji podmínky komunikační situace. Příkladem mohou být např. pozdravy: *Dobrý den. Dobrou noc*; výpovědi v rozhovorech v obchodě: *Čtyři banány. Půl kila ořechů.* apod.

E. Apoziopse (věta kusá)

Apoziopse je věta, která nebyla dokončena:

– byl-li mluvčí přerušen někým jiným: „*Poprosila jsem vás, ať kresbu po semináři smažete, a vy... místo toho ještě...*“ „*Promiň, já jsem fakt nechtěla, aby...*“ „*Ty promiň.*“

– nechtěl-li mluvčí sám větu dokončit: ***Každý na mě kouká jak... Škoda mluvit.***

II. Nezáměrné odchylky od pravidelné větne stavby

A. Anakolut (vyšinutí z větne vazby)

Anakolut vzniká porušením správného vyjádření vztahu závislosti. Bývá pravděpodobně důsledkem nedostatečného promyšlení stavby věty.

Turisté, kteří přijíždějí do České republiky, těm bychom měli nabídnout více kvalitních služeb.
(Správné znění: *Turistům, kteří přijíždějí do České republiky, bychom měli nabídnout více kvalitních služeb.*)

Kromě s historií tohoto spolku seznamuje návštěvníky také se zajímavými místy východočeského kraje.
(Správné znění: *Kromě historie tohoto spolku seznamuje návštěvníky také se zajímavými místy východočeského kraje.*)

B. Kontaminace (zkřížení, spojení vazeb)

Kontaminace vzniká zkřížením/spojením dvou různých vazeb sloves s blízkými významy (a s odlišnou vazbou) ve vazbu stejnou. *zajímat se o něco + zabývat se něčím*

zajímat se něčím

Tímto literárním žánrem jsem se zatím nezajímal.

(Správné znění: *Tímto literárním žánrem jsem se zatím nezabýval. O tento literární žánr jsem se zatím nezajímal.*)

být něčím + považovat (něco) za něco

považovat (něco) něčím

Předškolní vzdělávání je považováno důležitým počátkem celého vzdělávacího procesu.

(Správné znění: *Předškolní vzdělávání je považováno za důležitý počátek celého vzdělávacího procesu.*

Předškolní vzdělávání je důležitým počátkem celého vzdělávacího procesu.)

C. Zeugma (spřežení vazeb)

Zeugma je chybné spojení (spřežení) dvou různých vazeb, popř. „zanedbání dvojí vazby“.

*Je otázkou, jaká je u těchto lidí **přípravenost a schopnost** týmové **spolupráce**.*

(Správné znění: *Je otázkou, jaká je u těchto lidí **schopnost** týmové **spolupráce** a **přípravenost na ni**.)*

*Situace vznikla vinou těch, kteří **nic nedělají, nebo dokonce podporují** nesmyslná **nařízení**.*

(Správné znění: *Situace vznikla vinou těch, kteří **nic nedělají proti** nesmyslným **nařízením, nebo je dokonce podporují**.)*

*Měli bychom **informovat a poradit ostatním**.*

(Správné znění: *Měli bychom **informovat ostatní a poradit jim**.)*

D. Atrakce (větná spodoba)

Atrakce je chybné přizpůsobení tvaru slova slovu jinému, které se nachází v jeho blízkosti.

*Každý záznam obsahuje úplné bibliografické **údaje o článku a výtahu** o cca 150 slovech.*

(Správné znění: *Každý záznam obsahuje úplné bibliografické **údaje o článku a výtah** o cca 150 slovech.*)

***Vzhledem ke změně** naší **situaci** se sejdeme v pátek na **krátké poradě**.*

(Správné znění: ***Vzhledem ke změně** naší **situace** se sejdeme v pátek na **krátké poradě**.)*